

Drugi regionalni imunološki forum

U organizaciji Hrvatskog reumatološkog društva i Sekcije za upalne bolesti crijeva Hrvatskog gastroenterološkog društva, a pod pokroviteljstvom farmaceutske tvrtke Merck Sharp & Dohme, u Zagrebu je od 8. do 9. ožujka 2014. održan Drugi regionalni imunološki forum.

Nakon prošlogodišnjeg, vrlo uspješnog skupa održanog u Rovinju, i ove su se godine okupili vodeći stručnjaci iz područja reumatologije i gastroenterologije iz zemalja regije kako bi predstavili najnovija saznanja u liječenju upalnih reumatskih bolesti te upalnih bolesti crijeva, prikazali vlastita postignuća, ali i terapijska ograničenja specifična za svaku pojedinu zemlju te podijelili svoja znanja i iskustva s kolegama u okruženju.

Skupu je nazočilo više od 200 liječnika, 92 reumatologa i 110 gastroenterologa iz Hrvatske, Slovenije, Srbije, Bosne i Hercegovine te Crne Gore.

Skup su otvorili profesorica dr. Đurđica Babić-Naglić i profesor dr. Boris Vucelić koji su, u ime stručnih dru-

štava pozdravili prisutne sudionike, a potom su se predstavili tvrtke MSD dr. sc. Richard Tomiak, medicinski direktor za područje gastroenterologije, i dr. sc. Marinella Govoni, medicinski direktor za područje reumatologije, osvrnuli na dosadašnji doprinos tvrtke MSD razvoju bioloških lijekova namijenjenih liječenju upalnih reumatskih bolesti i upalnih bolesti crijeva te predstavili nove molekule koje kompanija razvija u području imunologije.

Nakon zajedničkog uvodnog dijela, sudionici su podijeljeni u dvije sekcije - reumatološku i gastroenterološku, u sklopu kojih su kroz plenarna predavanja i interaktivne radionice obrađena različita tematska područja.

Tako je u reumatološkom dijelu prof. Srđan Novak predstavio najnovije smjernice EULAR-a za liječenje reumatoidnog artritisa, prof. Sonja Praprotnik iz Slovenije iznijela je podatke o imunogeničnosti anti-TNF lijekova, dok je prof. Branislava Glišić iz Srbije govorila o to-

me kako pristupiti reumatološkom bolesniku sa značajnim popratnim morbiditetom.

U interaktivnim radionicama (tzv. buzz session), raspravljalo se o mogućnostima i načinima da se u našim, ne tako idealnim uvjetima, približimo idealnom i ostvarimo rano uvođenje bolesnika u remisiju. Doc. dr. Predrag Ostojić iz Srbije uputio je na važnost provođenja edukacijskih programa za liječnike obiteljske medicine u svrhu ranog prepoznavanja bolesti i pravovremenog upućivanja bolesnika s reumatoidnim artritismom specijalisti reumatologu te važnosti otvaranja ambulante za rani artritis, dok je doc. dr. Mislav Radić svoje izlaganje i raspravu fokusirao na važnost osiguranja uvjeta koji bi omogućili da se svi bolesnici mogu liječiti prema pravilima struke, podrazumijevajući pri tome pravovremeno uvođenje biološke terapije u bolesnika u kojih je to potrebno te pridržavanje terapijskih smjernica. U tu bi svrhu ključni korak bila implementacija nacionalnog registra. Također, posebno je naglašena važnost osiguranja sredstava za financiranje biološke terapije te potreba za što aktivnijim angažmanom struke u „lobiranju” za dostupnost biološke terapije, a na osnovi medicinskih i farmako-ekonomskih argumenata. Doc. dr. Radić posebno je istaknuo publicirane podatke koji govore o ograničenoj dostupnosti biološke terapije u Hrvatskoj i zemljama regije te razlozima za to. Primjerice, prema rezultatima istraživanja provedenog 2010., udio bolesnika s reumatoidnim artritismom koji se liječe biološkom terapijom u Hrvatskoj je manji od 1,5 %, u Sloveniji je 4,5 % dok je prosjek zapadnoeuropskih zemalja između 11 % i 12 %. Naglašena je čvrsta korelacija između kliničkih kriterija i pokazatelja socioekonomskog razvoja svake pojedine zemlje: u zemljama nižeg socijalno-ekonomskog razvoja kriteriji za uvođenje biološke terapije su rigorozniji. Prema kategorizaciji zemalja u tri skupine, zemlje s niskom, srednjom ili visokom dostupnošću biološke terapije, Hrvatska je (uz većinu zemalja regije) svrstana u kategoriju zemalja s niskom dostupnošću. Svi sudionici ove rasprave složili su se da uvođenje biološke terapije, iako predstavlja znatan neposredni trošak za zdravstveni sustav, u konačnici kompenzira troškove za društvo u cijelosti smanjenjem izostanka s posla zbog bolovanja, smanjenjem odlaska u prijevremenu mirovinu, smanjenjem korištenja sredstava sustava zdravstva itd.

Nakon toga bilo je riječi o kliničkim iskustvima u primjeni golimumaba u liječenju bolesnika s upalnim reumatološkim bolestima. Prof. dr. Branimir Anić predstavio je rezultate petogodišnjeg praćenja bolesnika uključenih u pivotalne registracijske studije u indikacijama reumatoidnog artritisa, ankilozantnog spondilitisa i psorijatičnog artritisa: GO-FORWARD, GO-RAISE i GO-REVEAL, s posebnim naglaskom na visoku stopu ustrajnosti na terapiji, što dodatno ukazuje na snažnu učinkovitost, dobru podnošljivost i prikladnost primje-

ne golimumaba. Osim toga, zaključio je prof. Anić, liječenje golimumabom pridonijelo je poboljšanju kvalitete života vezane uz zdravlje, smanjenju učinka bolesti na radnu produktivnost, poboljšanju radne sposobnosti te manjim korištenjem usluga zdravstvenog sustava tijekom pet godina praćenja.

Iznimno je bilo vrijedno čuti osobna iskustva liječnika s primjenom golimumaba u svakodnevnoj kliničkoj praksi. Dr. Žiga Rotar i doc. dr. Goran Radunović predstavili su iskustva u liječenju bolesnika s reumatoidnim artritismom u Sloveniji i Srbiji, a doc. dr. Tatjana Kehler iskustva u liječenju ankilozantnog spondilitisa i psorijatičnog artritisa u Hrvatskoj. Svi predavači istaknuli su da je nakon uvođenja golimumaba utvrđeno statistički značajno poboljšanje u svim ispitivanim parametrima učinkovitosti: kliničkim simptomima i znakovima bolesti, laboratorijskim parametrima upale, tjelesnoj aktivnosti i funkcionalnoj sposobnosti te izvanzglobnim manifestacijama bolesti (koža, nokti, entezitis, daktilitis). Ovo poboljšanje bilo je vidljivo unatoč dugom trajanju i visokoj aktivnosti bolesti prije uvođenja golimumaba, smanjenju i ukidanju popratne terapije (DMARD, glukokortikoidi), kao i u slučajevima primjene golimumaba kao druge ili treće linije biološke terapije.

Nadalje, jedna od tema bila je posvećena partnerskom odnosu liječnika i bolesnika. Prof. dr. Matija Tomšić, prof. dr. Jelena Vojinović i moderator sekcije prof. dr. Nemanja Damjanov naglasili su važnost suradnje i uključivanja bolesnika kako u donošenju odluke o terapiji tako i u svim aktivnostima vezanima uz podizanje svijesti o bolesti, edukaciji bolesnika, borbi za dostupnost terapije itd.

U gastroenterološkom dijelu programa, plenarna predavanja pružila su uvid u suvremeni pristup bolesniku s upalnim bolestima crijeva. Istaknuta je važnost i navedeni su razlozi pravodobnog uključivanja biološke terapije u liječenju Crohnove bolesti, posebice u bolesnika s nepovoljnim prognostičkim čimbenicima. Iznesen je kritički osvrt na situaciju u regiji tj. navedeni su razlozi zašto ne uvodimo biološku terapiju ranije. Također, predstavljen je *Risk Matrix Model* kojim se prvi put u gastroenterologiji upućuje na mogućnost identifikacije bolesnika s povišenim rizikom za razvoj komplikacija i nepovoljnog tijeka Crohnove bolesti. Na osnovi ovog vizualnog modela, moguća je pouzdanija stratifikacija bolesnika u svakodnevnoj kliničkoj praksi i utvrđivanje bolesnika s visokim profilom rizika koji bi bili kandidati za ranije uvođenje biološke terapije. Bilo je i riječi o primjeni biološke terapije u posebnim populacijama bolesnika, poput trudnica i djece, osoba s malignim bolestima ili u bolesnika podvrgnutim operativnom zahvatu, o optimizaciji postojeće biološke terapije uvođenjem nove laboratorijske metode za određivanje razine antiTNF lijeka i antitijela na lijek u serumu te o važnosti pravilne

endoskopske evaluacije bolesti u procjeni njezine težine i praćenju odgovora na terapiju. U dijelu predavanja posvećenog ulceroznom kolitisu, naglašena su ograničenja konvencionalne terapije u postizanju pune remisije kao osnovnog cilja liječenja te su prvi put u Hrvatskoj prikazani rezultati primjene golimumaba u indikaciji ulceroznog kolitisa. Ova je tema dodatno obogaćena predavanjem profesora dr. Anića koji je gastroenterolozima prenio dragocjena i vrlo pozitivna iskustva primjene golimumaba u reumatološkim indikacijama.

Sljedeći dan simpozija započeo je tematskom cjelinom posvećenom biološki sličnim lijekovima.

Prof. dr. Simeon Grazio dao je pregled osnovnih informacija u vezi s proizvodnjom bioloških lijekova, naglasio razliku između generičkih i biosličnih lijekova te različite regulatorne zahtjeve za ove dvije kategorije lijekova. Također je govorio o ključnim kliničkim pitanjima i dilemama povezanim s biosličnim lijekovima. Prof. dr. Marko Banić, gastroenterolog iz KB-a Dubrava, održao je predavanje o biosličnim lijekovima iz perspektive gastroenterološke struke, a prof. dr. sc. Sonja Praprotnik, reumatolog iz UKC-a Ljubljana, iz perspektive reumatološke struke. Nadalje, dr. sc. Viola Macolić Šarinić, ravnateljica Hrvatske Agencije za lijekove i medicinske pro-

izvode, predstavila je gledište Agencije o biosličnim lijekovima s posebnim naglaskom na pitanje međusobne zamjenjivosti i izdavanja popisa međusobno zamjenjivih lijekova te mogućih nepovoljnih implikacija koje bi na bolesnike koji se trenutačno liječe originalnim biološkim lijekom mogla imati zamjena biosličnim lijekom. Vrlo žustra rasprava potaknuta odličnim predavanjima svjedočila je ne samo o velikom zanimanju prisutnih reumatologa i gastroenterologa o ovoj temi nego i o brizi liječnika kako u skućenim financijskim mogućnostima osigurati najbolju moguću skrb svojim bolesnicima.

Nakon ovog zajedničkog djela, organizirane su radionice u kojima su mlađi liječnici prikazali posebno zanimljive slučajeve bolesnika iz svoje kliničke prakse, dileme s kojima su se susretali i način na koji su ih rješavali. Radionice su moderirali pozvani inozemni stručnjaci, prof. dr. Daniel Aletaha (Austrija) i prof. dr. Xenofon Baraliakos (Njemačka) za područje reumatologije te prof. dr. Walter Reinisch (Kanada) za područje gastroenterologije.

Na kraju ovog vrijednog stručnog skupa, sudionici su iskazali svoje zadovoljstvo predstavljenim programom kao i mogućnošću razmjene znanja i iskustava s kolegama iz regije.

Simeon Grazio